

PROF. DR. VAS BENCE¹
A ZENEMŰVÉSZET MEGÚJÍTÁSÁNAK FELADATAIRÓL²

Komló Gesztenyés városrészében (Hóvirág utca) Zobák-akna épületei között állt Búza Barna szobrászművész Zenélő fiatalok szobra c. alumínium kompozíciója, amely egy fatörzsön ülő mandolinos lányt és egy álló fiút ábrázolt, kezében karmesterpálcával. Sajnos valószínűsítetten rongálás miatt letört a fiú karmesterpálcája, ezért sokan azt hitték a kéztartásból, hogy fuvolázik. Az 1964-ben felállított alkotás 2001. június 12.-óta a komlói Városház teret díszíti (Lásd. az írás függelékben).

Preambulum

Jelenleg öt fontos területre tudjuk csoportosítani a zenei neveléssel kapcsolatos észrevételeinket. Ez az anyag nem szól a zeneművészeti intézményrendszeréről, jelenéről és a jövőjéről, de sokkal inkább a teljes intézményrendszert működtető előadóművészek és közönségük utánpótlásáról, a magyar társadalom műveltségéről, a zenei érzékenységének fejlesztésén túl az egyén és közösség lelki immunitásának erősítéséről. A legerősebb nemzetközi ismertségnek örvendő zeneművészetünk és zenei nevelésünk jövőjéről.

¹ Prof. dr. Vas Bence egyetemi tanár gondolatsora (PTE Művészeti Kar művészeti és tudományos dékánhelyettes, a Magyar Kodály Társaság 2022–2025. közötti elnöke írása 2024. augusztus 28-án készült.

1. A differenciált zenei oktatás elkerülhetetlen szükségessége!

A lakosság több mint 2%-a számára személyesen semmit nem jelent a zene.

ezzel szemben csaknem azonos mértékben a lakoságnak ez az élete, ebből él, muzsikus.

A lakosság közel tizede mondja azt, hogy a magyar lakoságnak egyáltalán nem fontos a zene szeretete, de a társadalom 2/3-a mondja azt, hogy inkább fontos, vagy nagyon fontos a társadalom számára, hogy zeneszerető legyen.

Akik nem tanultak hangszert, vagy magánéneket, azok kevesebb mint a fele mondja azt, hogy inkább fontos a zene szeretete a társadalomban. Akik tanultak, azok csaknem fele szintén ezt mondta. (Azaz a teljes lakosság kicsivel több mint a tizede!).

A lakosság kicsivel több mint egy ötöde hallgat komolyzenét. Akik hangszeren tanultak, azoknak csupán harmada, akik nem tanultak azok hatoda.

- Számos következtetést lehet ebből levonni. Csak párat kiemelve ezek közül:
- Vannak olyanok, akik számára a zene semmit nem jelent és őket minden zenei nevelés és erőfeszítés hidegen hagy. 16-80 éves korosztályról beszélünk. Őket is kell nevelni az iskolában mikor még gyermekek, de másképp!
- Csaknem négyszer annyian mondják, hogy a társadalom számára egyáltalán nem fontos a zene szeretete. Ez közel 800e embert jelent. Súlyos figyelmeztetés és ezzel kezdeni kell valamit, de másképp!
- Jó, hogy a társadalom 2/3-a azt mondja, hogy inkább fontos, vagy nagyon fontos a társadalom számára a zene szeretete, ám a teljes lakosság csupán ötöde hallgat komolyzenét. A többiek minden másféle zenét hallgatnak. Velük is foglalkozni kell, de másképp!
- Akik nem tanultak hangszeren vagy magán-énekelni, azok közel fele mondja, hogy inkább fontos a zene szeretete a társadalomban, ám akik tanultak hangszeren és magán-énekelni, azoknak sem fontosabb a zene szeretete! Kérdés, mi történik a zeneiskolában, és milyen zenetanári módszertant oktatunk? A zene szeretete szempontjából tehát nem meghatározó a zeneiskola! A társadalom másik felével is foglalkoznunk kell, de másképp!
- A teljes lakosság több mint ötöde hallgat komolyzenét. Akik tanultak zeneiskolában, azoknak csupán harmada, akik nem tanultak, azoknak csak a hatoda. Mi történik a zeneiskolában? Vagy azt is mondhatjuk, hogy jelenleg az elmúlt évtizedeket (1944–2008) figyelembe véve azok közül,

akik a zeneiskolában tanultak csupán harmaduk lett komolyzenei 'fogyasztó', azaz maradt a komolyzene az életük része. Vagyis a teljes lakosság kevesebb mint tizede?!!

- Feltételezhetjük, hogy ezeknek a különböző csoportoknak az aránya nem jobb a 16 éves korosztálynál fiatalabbak körében sem.
- Sajnos a zene nem mindenkié! És akié, azoknak sem egyforma mértékben. Ahhoz, hogy ne veszítsük el a teljes lakosság 80%-át a komolyzene számára, ahhoz differenciáltan kell foglalkozni velük. Nem szabad mindenkivel ugyanúgy!! A differenciálás módszertana kulcskérdés az oktatásban.

2. Új tanárgeneráció

- Mindennek az alapja az elhivatott jó tanár, aki a szakmáját kiválóan műveli és pedagógiai érzékkel, tehetséggel bír. Nem elég a zenei szakértelem!! A zenei előadóművészetünk alapja egy zeneiskolai bázis, illetve az emelt szintű ének-zene iskola karöltve a zeneiskolákkal, mely nem néhány, hanem számos zeneileg tehetséges, értelmes, intelligens, szociálisan érzékeny diákot bocsát ki, aki zenei pályára szeretne menni. E nélkül nincs jövő.

- A mai meta-analízisek alapján az intelligencia kutatók azt mondják, hogy a zene nem fejleszti az intelligenciát. Fordítva viszont igaz, az intelligens emberek túlnyomó többsége érdeklődést mutat a zene iránt. Teljesen egyértelműen kimutatható az összefüggés az iskolai végzettség és a zene szeretete között. Vitányi Ivánék is 1970-es évekbeli kutatásukban megjegyzik, hogy a vizsgált emelt szintű ének-zene iskolák diákjainak 66%-a magas értelmiségi vagy vezető beosztású család gyermeke. Ez mára sok helyen megváltozott. 1990 óta az ének-zenei iskolák többsége elvesztette elit voltát (elindultak a nyelvi, sport, egyéb specializált iskolák, programok) és rendkívül megcsappant a létszámuk. Ezt a problémakört bővebben itt nem lehet kifejteni, de stratégiai kérdés a jövőjük!

Azaz, meg kell győznünk a magas értelmiségi, tanult szülők intelligens, egyben zenei és szociális érzékenységgű gyermekeit, hogy a zenei, zenetanári pályát válasszák! Ennek alapvető része, hogy fel kell térképeznünk, milyen területeken milyen konkurenciával állunk szemben a z és alfa generációt körülvevő vonzások tekintetében. Ki kell találnunk azok lehetséges ellenszereit, ha lehetséges egyáltalán. Most van itt az utolsó óra, hogy a remek, de a tanári pályájuk végén járó kollégák átadhassák nekik a gyakorlati tudásukat.

3.

Új módszertant kell kialakítanunk a z és az alfa generáció ismeretében. Nem a tartalomnak kell változnia, hanem a módszereknek. Gondolva itt a figyelem, a koncentráció, a kevés munkával sok öröm, a tisztelet, a meritokrácia teljes hiánya problémakörére. Erre forrásokat kell találni, kutatásokat kell végezni, kísérleti programokat kell indítani, mintaprojekteket kell kitalálni. Az eredményeket összegezni, a jó példákat pedig disszeminálni kell. Aktív kampányt kell indítani a társadalom értékes zenére való nyitottságának és aktivizálásának fokozására. A közösségépítés legkiválóbb formája a muzsikálás. Még a sportnál is hatékonyabb, ahogy ezt Kodály is hangsúlyozta.

4. A képzési rendszer teljes felülvizsgálata a fenti három tétel alapján és összefüggésében.

Csak néhány rövid gondolat a problémákról.

a.) A bölcsődében kevés az énekes szakemberek jelenléte. Óvóképzés minőségi javítása ld. 2. pont! Sokkal több éneklés, nem pedig heti egy óra! Figyelemmel az 1. pontra.

b.) Alsó tagozatban kötelező szakos tanár oktassa az énekórát. Új módszertan, sok éneklés! 1. pontra figyelemmel.

c.) Emelt szintű énekes iskolák országos hálózata, megerősítésük. 2. 3. pont. Az értelmiség megnyerése stb.

d.) Zeneiskolákban az 1. pontra figyelemmel differenciált oktatás! A, B, esetleg C tagozat stb. 2. 3. pontra különös figyelemmel!

e.) Szakközépiskolákban módszertan megújítása, szakmai érettségi kérdése a minőség egyik feltétele. A szakmai érettséginek azonban vannak veszélyei, de előnyei is. Esetleg okos és jól időzített visszaemelés a rendszerbe meggondolandó, ha a körülmények lehetővé teszik.

f.) Ének-zenei, óvodai, tanító és tanárképzés a 2. és 3. pontra figyelemmel! Itt országos különbségek mutatkoznak, de a főváros és vidék mindenképpen külön kezelendő, a felsőoktatás tekintetében feltétlenül.

g.) Zeneművészeti tanárképzés. Vidéken inkább tanárképzésre van szükség, megengedve az esetleges művészképzést is, de a fő probléma itt a finanszírozás. Az állam a művészeti képzésre sokkal több pénzt áldoz fejkvótaként, mint a tanárképzésre. A vidék rákényszerül, hogy művészképzésre irányítsa a hallgatókat. A finanszírozás megváltoztatása létkérdés, de nem a művészképzés rovására.

A budapesti művészképzés mellett meg kell fontolni a budapesti tanárképzés önálló visszaállítását. Hatékonyabbnak tűnik a régi Semmelweis utcai tanárképző és mellette az akadémiai képzés. A jelenlegi szerkezetben mindenki művész akar lenni. Feszültség alakul ki a művész és a tanárszakosok és előmenetelük között. Másrésről komoly probléma a művész MA utáni egy éves tanárképzés. Ennek természetesen komoly szakmai előnyei is vannak, de a tanárképzés, különösen a gyakorlati felkészítés komoly kárát vallja. Míg az osztatlan tanárképzésben csaknem 10 félév iskolai gyakorlat van, addig a MA utáni művésztanári képzésben csupán kétszer fél év!

5. Továbbra is fontos az az álláspont, melyet a Parlandóban, 2013-ban adtunk közre. <https://www.parlando.hu/2012/2012-1/2012-1-04.htm>

„A zenetanári mentorképzés pécsi modellje” című publikációban foglaltuk össze, a szerintünk ideális diákprofilt. Azaz azt fogalmaztuk meg, hogy egy zeneiskolát végzett felnőtt ember, milyen viszonyulásban legyen a zenével egyéni és közösségi szinten is. Mindig, minden körülmények között erre szeretnénk törekedni.

Buza Barna Zenélő fiatalok szobra Komlón (Városház tér)